

מאמר הדבק בחכמים ובתלמידים

הרב אהרן צבי רומפלער שליט"א

מסיבות טכניות השמטנו את ההערות שהופיעו בקונטרס המודפס - אתכם הסליחה - מו"ל תורת אמת

א ב ג ד ה ו ז

בפרשת עקב עה"פ (י"א כ"ב) ולדבקה בו מביא רש"י מהספרי וכי אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו ע"כ, והנה מצות ובו תדבק, וכן לדבקה בו היא מטרת ותכלית כל התורה כולה כמו שביאר הרמב"ם במורה נבוכים וע"פ המבואר כאן בספרי שבדביקות לחכמים ותלמידים מקיימים מצות ולדבקה בו נמצא שמצות דביקות לחכמים היא כלל גדול בתורה (כמו מצות ואהבת לרעך כמוך).

והנה מצוה זו לדבק עצמו לחכמים הרי הוא ג"כ מצוה של אהבה לאהוב אותם כי הדביקות לחכמים היא על ידי האהבה להם (כי כל ענין דביקות הוא על ידי אהבה כמבואר בספה"ק), ונמצא לפי"ז שהמצוה לאהוב חכמים הוא כפולה מבי' טעמים אי' מטעם מצות ואהבת לרעך כמוך שנוהג לגבי כל אדם, בי' מטעם מצות ולדבקה בו, אך יש להוסיף שגם מטעם מצות ואהבת לרעך וגוי' לבד ג"כ החיוב לגבי חכמים היא ביתר שאת מלגבי שאר כל אדם ומצד הסברא היא כך מכיון שהרבה יותר קל לקיימה לגבי החכמים והצדיקים מלגבי שאר כל אדם מכיון שאין להם החסרונות ומדות קשות כמו שיש לשאר בני"א שזה הגורם למנוע מלבות בני"א

לקיים המצוה לגבי שאר אנשים וצריך התגברות גדול נגד היצה"ר והטבע כדי שיוכל האדם לסבול אותם עם חסרונותם ולהעלים עין מכל זה ולאהוב אותם כנפשם ואם אינו אוהבם אין זה כי אם רוע לב, והוא נסיון קשה לאדם רגיל משא"כ לגבי צדיקים מצד מעלתם הגדולה קל לטבע האדם לאהוב אותם כנפשם, והנה כל מצוה שהיא קלה לקיימה והאדם מזלזל בה הרי עונו ועונשו חמור ביותר ולכן המזלזל באהבת החכמים והצדיקים הוא חמור ביותר על כן יש ליזהר בה יותר.

והיות וענין זה שייך למצות ואהבת לרעך כמוך, על כן כאן המקום להעיר ולהאיר כמה ענינים בזה בס"ד.

והנה לפי המבואר בספה"ק (ע"י בדברי המרמח"ל ושאר ספרי מוסר ובפרט בספרי חסידות) אין ענין דביקות לחכמים וצדיקים קיום מצ"ע פרטית לבד שנחשב כאלו דבוק בשכינה ומקיים בזה מצות ולדבקה בו, אלא דביקות הזו היא גם מעלה כללית האדם בכל קומתו וגם מקרבו באמת להקב"ה להיות נעשה גם בעצמו דבוק להשכינה, ועוד מבואר בספה"ק שבכדי לקבל את ההתעלות על ידם יש עוד תנאי לזה שלא יסמוך האדם עליהם לבד אלא ישתדל בעצמו כפי מיטב השגתו כמה שיכול וכן כתב הבאר מים חיים ר"פ ויצא (בראשית כ"ח י"ב) שדביקות לצדיק מועיל רק אחרי שעשה האדם השתדלות הראוי מצדו אז הצדיק משלים מה שאין בכחו של האדם הפשוט לעשות אבל כשאינו משתדל וסומך רק על הצדיק לא מועיל לו כלום, ע"ש.

היוצא מהאמור הוא כך שמה שאפשר להאדם לעשות לבדו אין לו לפטור עצמו ממנה ולסמוך על עבודת הצדיק שהוא דבוק בו, אלא יש לו לאדם לעבוד בעצמו כפי מיטב השגתו ויכולתו כמה שיכול, אבל גם בזה לבד אין אדם יוצא ידי"ח אלא עליו לדבק עצמו לחכמים ובזה יקיים מצות ובו תדבק וזה גם יקרבהו לדבק יותר בה' ויעלהו להשגה ותשוקה לדרגה יותר גודלה ממה שהיה משיג ומשתוקק אליה לפני זה, ויש לדעת שבדביקות לחכמים יש בה ב' פרטים א' לשמוע ולקחם גם בכלליות התוה"ק והלכותיה ככתוב (...) ושפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, וגם לשמוע דברי מוסרם ככתוב (משלי...) קחו מוסרי וגו', ב' עצם הדביקות אליהם, כי לא רק ע"י שמיעת מוסרם לבד מתעלה האדם אלא גם מעצם ההתחברות אתם האדם מתעלה בדרך סגולה, אבל צריך האדם גם לשמוע תורתם ומוסרם ודוקא בשניהם יחד מתקיים מצות הדביקות בחכמים בשלמות.

והנה אע"פ שנתבאר לעיל שלפי טבע האדם יותר קל לו להאדם לקיים מצות האהבה והדביקות לחכם וצדיק, מלקיים מצות האהבה לשאר כל בני"א, אמנם יש לדעת שזה רק מצד טבע חומר האדם, אבל בכ"ז היצה"ר מנסה גם בזה לבטל את האדם ממנה ומחפש תחבולות למנוע את האדם ממנה ומכניס בלב האדם דמיונות שוא נגד החכמים ומבלבל דעתו עד שנמצא שאם לא ישום האדם ללבו להבין שזה מתרמית היצה"ר ולא יזהר שלא לקבל כל מה שמדבר באזניו בענין זה, אזי יהיה נתפס בקלות ברשת היצה"ר בזה ואז יהיה קשה לו לאהוב ולהתחבר אל החכמים וצדיקים יותר ממה שקשה לו לקיים מצות ואהבת לכל אדם הפשוט, ויהי קשה לו מאוד לצאת מרשת יצרו בזה, על כן יש לשום לב מאוד לענין זה ולשמור על עצמו מהיצה"ר בזה.

נמצא סיכום היוצא מהאמור שמצד טבע חומר האדם יותר קל לאהוב הצדיקים מלשאר בני"א ומצד נסיון היצה"ר שמחוץ להאדם אם לא ישום האדם ללבו יהיה נסיונו יותר קשה לאהוב החכמים והצדיקים משאר בני"א, ובפרט מכיון שיש בה קיום ב' מצות א' מצות ואהבת וגו' ב' מצות ובו תדבק, על כן המניעות שמצד היצה"ר והנסיון הוא כפול כמובן.

ועמ"כ הגה"ק הרי"א מקאמארנא בהיכל הברכה (ויקרא י"ט י"ח דף קע"א ע"ב) וז"ל ולהוי ידוע לך אחי כמו שיש נסיונות גדולות על אדם עד שידבק עצמו לבורא כל או לפרוש חלילה כן יש נסיונות על בני אדם רבות וגדולות על ידי פיתוי ס"מ ושלוחיו אם לדבק עצמו אל ת"ח צדיק או לפרוש והם נסיונות גדולות כי הס"מ מראה לו קושיות רבות על צדיק אשר על זה אמרו (סנהדרין ק"י ע"א) המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר השכינה וכל עיקר כוונת הבעל דבר שיביא בלבו שנאה על הצדיק ת"ח אמת כדי שלא יבא לו התעוררות בלבו ע"י מילי דשמיא שלו שיוצאין כלהבות אש בקדושה וטהרה מאיר לכל הדבקים בו ונקשרים בנפשו באהבה ורחימו ואי אפשר להם לחטוא כלל ואם יתגבר עליהם הס"מ באיזה חטא בודאי הצדיק על ידי מילי דשמיא שלו יחזירם בתשובה שלימה ויעורר לבם ששיבו אל ה' אלקיהם בכל נפשם ולכן עיקר פיתוי הס"מ שיסיר לבו מצדיק אמת על ידי קושיות ופתוים שלו והוא באמת נסיון גדול לידבק עצמו אל צדיק אמיתי .

ומזה הענין תבין שת"ח אמת שמוכיח במילי דשמיא בני מתא עמא דארעא שונאין אותו כי הבעל דבר מפתה ומתגבר עליהם שישנאו את הצדיק אמת שלא יהיה להם תיקון וחלק בעולם הבא אבל ת"ח שתורתו משפה ולחוץ כדואג (סנהדרין ק"ו ע"ב) אז כל בני מתא רחמין ליה (כתובות ק"ה ע"ב) ודבקים בו (כי אין היצה"ר מקנא בזה כלל כי בין כך) לא יועיל אף לא יצלח עכ"ל.

ובענין הנזכר כדאי להעתיק מש"כ הקאמארנא עוד שם (בהיכל הברכה פרשת קדושים לפני הדיבור שהעתיקנו), שאפילו לת"ח וצדיק שאין האדם מתחבר אליו בפועל ג"כ מגרה ומפתה היצה"ר את לב האדם לשנוא אותו כדי שלא

יקבל תועלת על ידו מה שהיה אפשר לאדם לקבל דרכו אפילו בלי לשמוע דיבוריו ומוסריו וזה היה משפיע על האדם לחזור בתשובה שלימה, וזל"ק, שמעתי ממורינו הקדוש מוהר"ר יעקב יצחק מלובלין דתלמיד חכם אמיתי וצדיק כשאומר דברי תורה ותפלה באור נפלא ודביקות הגדול לאין ערך ... הם מוכיחין לכל אדם (אפילו לאלו שלא נמצאים אצלו ולא שומעים דבריו כלל) ונתעוררין כמה רשעים לשוב בתשובה על ידי דברים שלו היוצאין כלהבות אש לתורה ועבודה, והוא בדרך אורייתא קא מודעא ליה חוביה כאימא דאודעה לברה במלה רכיך (לשון הזוה"ק פרשת ויקרא כ"ג ע"ב) שהצדיקים אלו ממשיכין גודל התעוררות בלב ישראל (בכח רוחני וסגולי שמגיע לנשמתם) על ידי קדושת תורתן ועל דרך אהבה וחיבה שאוהב לישראל, ולכן בעת שלומד או מתפלל בדביקות ואור אלקי נפלא השופע עליו מקשר עצמו באהבת ישראל מאוד עם כל אחד וכל מי שנקשר עם הצדיק באהבה או עכ"פ שאינו מקטרג עליו יכול הצדיק (להשפיע לנשמתו ולבו) על ידי התקשרות שלו (בלבו) שיש לו עם אהבת ישראל בעסקו במילי דשמיא, להעלות כל הנפשות ולהחזירן בתשובה שלימה על ידי מילי דשמיא שלו, מה עושה הבעל דבר נותן בלב אנשי מתא שישנאו את הצדיק (ועי"ז מפסידים את התועלת הזה הנזכר) עכ"ד וביאר (בזה) אמרם (כתובות קה ע"ב) האי צורבא מרבנן דרחמי ליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא (ויש לדייק בלשון הגמ' למה נקט במילי דשמיא הלא דבר פשוט הוא דתוכחה במילי דשמיא הוא וכי ס"ד דמוכחין במילי דארעא אלא) אותן הדברים היוצאין מעומקא דלבא (ובאהבת ישראל ובאור אלקי הם) נקראין מילי דשמיא.

ובהיכל הברכה (בראשית מ"ד י"ד דף רמ"ז ע"ב) כתב וז"ל מי שיש בו אהבה באמת להש"י ולבו זך ואמת, נפשו בעצמו מוליך אותו שידבק בצדיק האמת ומי שהוא ערב רב ולבו בל עמו והכל משפה ולחוץ לבו מושך לזה שהוא מערב רב... ומעתה הבחירה חפשית... עכדה"ק .

ויש להזכיר מה שמצוי ג"כ לפעמים שמזדמן נסיון אפילו למי שלבו משכו לדבק בהצדיק בכ"ז לפעמים מזדמן לו בן אדם שמדבר על לבו להרחיקו מזה ואפילו אם אינו מדבר לשה"ר ממש וכדו' על הצדיק אבל אומר לו דברים של זלזול וביטול כלפי הצדיק או שמתלוצץ ממנו בלי שום סיבה וכוונתו רק לקרר החמימות והתלהבות שבלבו לדביקות להצדיק ודבורים כאלו מכניסים ארס בלב השומע וגורמים באמת קירור בלב השומע ואפילו בלי שום טעם וסיבה ושכל אלא כך הוא טבע הדברים מכח הקליפה שבהם שזה מקלקל כח התמימות שעליה נאמר תמים תהיה עם ה' וגו' וכפרש"י שאם תלך בתמימות תהיה עם ה' ולחלקו ולפעמים קשה מאוד לבטל את ארס הקרירות הזה וה"ז קליפת עמלק שמקרר ככתוב בעמלק אשר קרך בדרך וגו', ויש להאדם לעשות חשבון עם עצמו איך היה טוב לו קודם שנכנס בו הקרירות כמה תועלת הרויח מהתקרבות שלו לחכמים בתמימותו וכן הוא מההכרח להשתמש בכח תמימות לגבי רוחניות והתקרבות להקדושה, וזה המושב לצים מקלקל את כל זה ומאבד את חייו, ושומר נפשו ירחק מאנשים כאלו ומהמוניהם ועל זה נאמר אשרי האיש אשר לא הלך וגו' ובמושב לצים לא ישב.

ולפי"ז יל"פ משי"כ באדר"נ (המובא ברבנו יונה הנ"ל) שעבור התדבקות לצדיקים נוטל שכר כמוהם אע"פ שאינו עושה כמעשיהם, בודאי הכונה כשרוצה עכ"פ להיות כמוהם אלא שלא הצליח להגיע לכבוש יצרו ולעבוד את ה' במסיני"פ כמוהם אבל לא באופן שאינו בוחר בדרכם כלל אלא רוצה להשאר ברשעותו ח"ו, ופשוט הוא, ועמשי"כ עוד הגה"ק מקאמארנא בענין זה עה"פ לא תשנא וגו' (באוצה"ח ק"ע ע"ב) וז"ל מתו"ד, (ולפעמים) א"א לו (להאדם) שישנא את הצדיק על שהוא צדיק וכו' אלא אומר בלבו ע"י יצר המטעה אותו שהשנאה הוא ע"י שמוציא איזה שמץ בהצדיק אבל האמת הוא שכל מיני רשעות והרע של עצמו רואה בהצדיק ובזה שונא את הצדיק בשני לבבות כי לפי האמת שונא אותו מצד הרע שבו שטבעו לשנא את הטוב, אלא שיצר מטעה אותו וכופה את היצר טוב תחתיו ואומר שכוונתו לשמים שהוא באמת אוהב צדיקים אבל לזה הצדיק הוא שונא שמוציא עליו קלון ומדבר עליו דברים רעים ושקרים וכזבים, וזהו הגלות שהצדיקים הם בגלות בפה לא טובים עכדה"ק.

ויש להוסיף שאע"פ שיתכן שבאמת נכשל הצדיק באיזה כשלון וכמשי"כ תוס' (גיטין ז' ע"א ד"ה השתא) שמ"ד צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן הוא רק בעניני אכילה ששומרים עליו מן השמים שלא יכשל באכילת דבר איסור, אבל משאר דבר איסור אינו שמור ע"כ. בכ"ז אסור להרהר אחריו כארז"ל (ברכות י"ט ע"א) אם ראית ת"ח שעבר עבירה ביום אל תהרהר אחריו וכו' בודאי עשה תשובה ע"כ, הרי לנו מפורש שאפילו במקרה שנכשל באמת בכ"ז אסור להרהר אחריו.

ויש להוסיף מה שיש לדעת (בפרט בדורות האחרונים שמחמת שפלות ועוונות הדור אין לנו דרגת רה"ק כמו שהיה בכל הדורות) שישנו גם נסיון שמזדמן לפעמים גם לצדיקים שיטעו, ומובא בשם הריזינער שאמר שלפני ביאת המשיח יהיה נסיונות גדולים באמונה, וכמו שבימי אליהו הנביא נתביישו נביאי הבעל, לעומ"ז תהיה נסיון בעקבתא דמשיחא שיהיה ח"ו בהיפוך שיהיה נראה ההצלחה לרשעים וכופרים והצדיקים יהיו מבויישים ע"כ, וכל זה לנסות אותנו הישכם אוהבים את ה' והאם אנו חזקים באמונתנו שלא נתפעל משום דבר וזה יהיה הבירור האחרון ואשרי מי שיעמוד בנסיונות הקשים האלו.

ויש לדעת שלפעמים אפילו כשהאדם רוצה להתחבר לצדיק או לת"ח אמיתי אין היצה"ר מונע אותו, וזה כשיודע היצה"ר שאין כונתו לש"ש כדי לקבל תועלת, כי אז אפילו אם ישמע דברי תורה לא יתקבלו בלבו ולא יפעלו עליו רושם כי אין ד"ת נקנים בלב האדם אא"כ הרי הוא צמא להם ושומע ולומד בצמאון וכדאיתא בתנדב"א (זוטא פי"ד) וז"ל אין ד"ת נבלעים בלב האדם אלא במי שעייף (פי' צמא) להם עכ"ל, ועמש"כ בספר שומר אמונים (מאמר מבקש אמונה פי"ג) עה"פ (משלי י"ג כ') הולך את חכמים יחכם וגוי וז"ל ובלבד שלא יהיה כוונתו בהתדבקותו לחכמים ג"כ בשביל שקר כי אז נשאר לפעמים בטעות ושקר ולפי דרכו נותנים לו עכ"ל.

ועוד תנאי צריך בכדי לקבל תועלת מהחכם והוא להכניע את עצמו אליו כי בלי הכנעה א"א לקבל התועלת ואפילו אם ישמע ממנו הדברים הישרים והנכונים ויבין אותם בכ"ז לא יכנסו הדברים ללבו להתעורר ע"מ לעשות ולקיים ומכיון שלא הכין לבו בהכנעה כי אין דברי תורה ומוסר נכנסים ללבו של אדם לפעול המטרה אא"כ נעשה לבו כלי מוכשר ומוכן לקבל, ועיקר ההכנה לקבל מרבו הוא ע"י הכנעה אליו וכן מבואר בספה"ק.

ועי' פירוש רבינו יונה שם (משלי י"ג) שמפרש שם בפסוק הולך את חכמים יחכם וגוי וז"ל שהולך עמהם "ונעשה כטפלה להם" ... וכן ארז"ל (אבות פי"ד ט"ו) "הוי זנב" לאריות עכ"ל, הרי לנו מדברי רבינו יונה שהתועלת שהאדם מקבל מהתחברותו לחכמים הוא רק בתנאי כשתהיה עם הכנעה וכטפל אליהם וזה יסוד גדול וחשוב.

ולפי זה כשיודע היצה"ר שאין האדם הולך ע"מ להיות נכנע וטפל אזי לא ימנענו מלידך ולפעמים אפילו אחרי שהאדם מצליח ומתגבר נגד כל פיתויי היצה"ר והרי הוא כבר הולך ומתחבר להחכם בכ"ז היצה"ר מנסה להכניס בלבו שלא יהיה לו הכנעה אליו וממילא לא יקבל תועלת.

וב' הענינים הנזכרים האלו כללו אותם חז"ל במשנה (אבות פי"א ד') יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי "מתאבק בעפר רגליהם", שזהו בחינת הכנעה ההחלטי, והוי שותה בצמא את דבריהם שהוא ענין הצמאון הנזכר.

ובענין זה יתכן לפעמים שאדם פשוט שאינו אפילו בגדר תלמיד בכ"ז יקבל יותר תועלת ויתעלה יותר על ידי שמתחבר להחכמים רק ע"י שמאכסנם בביתו כדאיתא במשנה, ממה שיתעלה ויקבל תועלת מי שהוא בגדר תלמיד ולומד מהם אבל אינו נכנע להם או שאינו שותה בצמא את דבריהם.

ויש להסביר הענין למה היצה"ר מתאמץ כ"כ למנוע מהאדם להתקרב להצדיק ולהאמת יותר מלשאר כל התורה כולה, אך הענין הוא היות שענין הדביקות להצדיק נחשבת כדביקות בה' ומצות הדביקות בה' הוא מטרת ותכלית כל התורה כולה כנ"ל (ריש המאמר), נמצא בזו המצוה שיקיים האדם כראוי לה יוכל להגיע על ידה למטרת כהת"כ על כן מתאמץ בזה היצה"ר לבטלה מהאדם בהתאמצות כ"כ כנגד הצטרפות התאמצותו על כל פרטי המצוות ביחד כי בזה הוא צריך ללחום עם האדם רק בפעם אחת כנגד כל התו"כ.

והנה במצוה זו נכלל גם ההדבקה לתלמידים ועל כן יש ללמוד מזה גם לגבי לדבק עצמו לחבר או לחבורה עובדי ה' שיוכל האדם להתעלות על ידה בעבודת ה' ולהתקרב להשי"ת וכן בכל דבר שעיי"ז יוכל האדם להגיע להמטרה על ידה שבודאי מתאמץ בזה היצה"ר ועושה להאדם נסיונות גדולים, ופשוט שכך הוא שאם למצוה א' פרטית מתאמץ היצה"ר כ"כ למנוע את האדם ממנה א"כ מכש"כ לענין כללי שיוכל האדם להתעלות על ידה ולהגיע לכל המצוות כולם בודאי יתאמץ היצה"ר עוד יותר ובכל כחו מנסה למנוע את האדם מזה, ואם אינו מצליח למנוע את האדם אזי הרי הוא מנסה בדרך אחרת שמראה לו פנים כאילו בא לעזור להאדם למצוא מה שהוא רוצה ומציע להאדם הצעות אחרות בצורה דומה למה שהאדם מחפש כדי לספק אותו בזה ולהטעותו כגון שיתחבר לחבורה אחרת (וכדו"י) שנראית דומה לזה שהאדם מחפש אבל היצה"ר יודע שמשם לא יגיע להאדם הזה תועלת שיוביל אותו להמטרה והתכלית הנצרך עבורו ועל ידי זה יהיה נמנע האדם מלהתעלות ולהגיע למטרת האמת.

ועוד יש אופן שלפעמים אפילו אחרי שהאדם כבר נתחבר למקום הראוי וקיבל עיי"ז התעוררות ועליה רוחנית מונע היצה"ר אותו מלהמשיך בזה שאומר לו אה"נ שכל זה טוב ומועיל עבורך אבל כבר קבלת מספיק וכבר הנך יודע הכל ואין לך צורך כ"כ לשמוע ולקבל עוד, ומכש"כ כשצריך לזה טירחא והתאמצות אומר לו אפילו אם תוסיף לקבל תועלת הי"ז יהיה דבר מועט מכיון שהעיקר כבר קבלת ולכן עבור דבר המועט שיתכן שיתוסף לך אין צורך להטריח כ"כ, וכשרואה היצה"ר שטענה זו מתקבל

על לבו שבכל פעם שקשה לו אינו מתאמץ אזי הרי הוא מזמין להאדם מניעות והפרעות וטירדות כל פעם כשרוצה ללכת כדי לעכבו עד שלאט לאט מנתק את האדם מהטוב ההיא ואחרי שהאדם עושה הפסק בדבר כבר קשה ע"פ הטבע לחזור לענין הראשון כי לדבר חדש האדם מרכז עצמו יותר בקלות מלדבר שנתיישן ולפעמים גם מתבייש כבר לחזור לדבר שכבר הפסיק כי חושש שיתמהו עליו.

ועוד טעם למה לפעמים היצה"ר מונע את האדם דוקא אחרי שכבר התחבר והתחיל להתעלות ולא קודם, כי דוקא אחרי שרואה היצה"ר שהאדם באמת קיבל מזה תועלת טוב והתעלה אזי זה מגרה יותר את קנאת היצה"ר ומתאמץ בכל כחו להפריע כי מפחד הוא שהאדם הזה יתעלה עוד ויעזבנו לגמרי.

ולפעמים היצה"ר גורם להאדם מניעות כאלה שהאדם נעשה קרוב לאונס עד שבאמת אינו יכול אא"כ יעשה התאמצות קרוב למסירת נפש אבל לפעמים הם רק בלבולים ודמיונות שוא כמו שעשה היצה"ר לדור המדבר שהראה להם מרע"ה מת במטתו (עי' שבת פ"ט ע"א) ונתבלבל דעתם מזה כי בהפתעתם נתאכזבו מזה מאוד כי מרע"ה אמר שיחזור וחיכו לו באמונה ותמימות ועתה נתבטל מה שאמר, וכמו"כ ישנם סיפורים מדורות שלפננו על כמה עובדי ה' וצדיקי עולם שהיצה"ר עשה להם נסיון שיהיה נדמה להם שע"י התדבקותם לצדיקי אמת הפסידו הפסדים גדולים או בגשמיות או ברוחניות ובכל מיני אופנים ורק אחרי שעמדו בנסיונות כאלו זכו להתעלות עצומה לאין ערוך.

ובכדי לדעת כמה הוא השיעור שהאדם צריך להתאמץ כדי לדבק עצמו למי (או למה) שיכול לקבל עי"ז יראת ה', יש לנו על זה פסוק מפורש שמלמדנו לדעת עד כמה על האדם להשקיע בזה, והוא מש"כ במשלי (ב' ד' ה') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', הרי לנו שבכדי להבין יראת ה' צריך האדם לבקש ולחפש לא פחות ממה שמבקשים ומחפשים כסף ומטמונים (כלומר אותם אנשים שמשתוקקים אליה) ומזה אנו צריכים ללמוד השיעור עד כמה לבקש ולחפש, ועי' בהקדמת המסילת ישרים שמאריך הרמח"ל לבאר את גודל הנחיצות והחיוב שעל האדם ללמוד ולעיין בענין יר"ש בכדי שיבין אותה ולולי זאת אי אפשר להגיע אליה באמת עשדה"ק.

ומעתה נחזי אנן לפי הנהוג שבעולם כמה מוסרים הסוחרים את נפשם בכדי להתעשר וכמו"כ גם סתם אנשים כמה הם מוסרים את נפשם וכל חייהם מקדישים בהתאמצות וחיפוש פרנסתם בלי הרף ובחירוף נפש ומסכנים א"ע ג"כ (כמש"כ (דברים כ"ד ט"ו) ואליו הוא נושא את נפשו), ועכ"פ יש ללמוד ולהבין ולקחת משל ביותר מדרכי הסוחרים שיום ולילה לא ישבותו ולא נותנים שינה לעפעפם בלילות אלא נוסעים למרחקים וביום יוצאים למלאכה ולחיפוש, וכמו כן אלו שמחפשים מטמונים משקיעים הון תועפות על החיפוש בכל מקום שיאמר איזה חכם ומומחה שבמקום

ההיא נמצא מעין של זהב או שמן וכדו' ומפזרים כל כספם אפילו על ספק שאולי ימצא להם המעין וחופרים במקומות ההם שנים על גבי שנים לחפש את המבוקש ובכל מקום שדבר השמיעה ההיא מגיע לאזני האנשים כולם רצים לקנות אחוזים בעסק ההיא של העשיר המחפש את הכסף וזהב ומטמונים (וכמו שנוהג גם כהיום עסק זה) ואע"פ שכל זה הוא ספק גדול אם יצליח למצוא המטמונים, ומכש"כ כשלפי הסברא הי"ז קרוב לשכר שימצא שם אזי כל העולם רודפין להשקיע כל הונם בזה, וכל זה על ספק ריוח שאינו בטוח כלל והרבה פעמים מתגלה לבסוף שכל ההשערות היה בטעות ואין שם כלום וכל העסק פושט רגל וכולם מפסידים הכל, ואע"פ שידעו מתחלה שיכול להיות מקרה כזה בכ"ז מסכנים כל האנשים כל הונם מפני השערת בן אדם שבמקום ההיא ימצאו (ואע"פ שלא ידוע אם זה במקום המסוים הזה), ולמה הוא כך אלא מפני רצון העז וגודל התשוקה שאנשים מתגעגעים ומתעלפים להתעשר ואע"פ שכולם יודעים ומאמינים שאין ביד האדם להתעשר בבחירתו אא"כ נגזר עליו מן השמים בכ"ז מסכנים את הונם על זה.

ומעתה יש לנו להבין מזה משל במכש"כ איך צריך להיות הבקשה והחיפוש לי"ש שהוא כן בידו ותלוי בבחירתו ויכול להגיע אליה בכתו אם ירצה בכל נפשו ובכל מאודו, ועל כן יש לאדם לבדוק את לבו האם הרי הוא כ"כ מתגעגע ומשתוקק אחרי יראת ה', כמו אלו המבקשים להתעשר והמחפשים את המטמוניות, והבחינה לזה הוא אם על כל שמיעה ששומע שיש אפשריות לקבל יר"ש אינו מתעצל כלל אלא ילך אחריה אפילו עד סוף העולם וכמש"כ (הושע ו' ג') נרדפה לדעת את ה', ולא יחוס לא על הונו ולא על כבודו אלא יפקיר הכל אפילו אם יהיה מבוזה בעיני אנשים כדי להשיג מבוקשו כי הוא חייו, וכמו הרוצים את הכסף והמטמונים שהם לא חסים על כבודם ויעשו כל מה שנצרך בכדי להשיג המבוקש ויעשו דברים מוזרים אפילו שיהיו נראים עי"ז כמשתגעים בעיני העולם בכ"ז לא מוותרים עליה, ובעל העיקרים הוסיף חומר גדולה בפירוש הפסוק הנזכר בענין זה תנאי גדול שבכדי שיזכה האדם להבין יראת ה' ככתוב בסיום הפסוק צריך לטרוח באהבה ובסבר פנים יפות ולהיות שש ושמח בהטורח והצער ויסורים שיגיע לו בחיפוש בעבודת ה' (כנ"ל במאמר ואהבת וגו'...) וזה מה שמלמדנו הפסוק שרק כאשר תבקשנה כלומר שיהיה לך הבקשה שהיא הצמאון, וכמו"כ תחפשנה שהיא החיפוש בפועל כלומר שלא להתעצל ולא לחשוך שום טירחה ואפילו לילך עד סוף העולם על ספק שאולי תמצא שם את מבוקשך כמו הסוחרים הנ"ל ותקיים הפסוק נלכה נרדפה לדעת את ה' ולפי"ד בעל העיקרים צריך שיהיה גם שמח בהרדיפה כמו המחפשים מטמונים, אז מבטיחך הפסוק שתזכה להבין איך להשיג יראת שמים כמש"כ אז תבין יראת ה'.

ועוד סיבה יש למה לפעמים המניעות מופיעים רק אחרי שכבר התחבר והתחיל להתעלות ולא לפני"ז, כי הכלל הוא בענין הרוחניות שמתחלה נותנים לאדם לטעום טעם רוחני והתעלות באתערותא דלעילא ואח"כ מסלקים את זה ממנו כי אחרי שניתן לו סיוע ודחיפה הראשונה כדי

שידע ויכיר שיכול הוא להגיע אליה ולעורר בלבו הרצון והחשק להגיע אליה, אזי אם רוצה באמת להגיע צריך שישקיע בזה עבודה ויגיעה מצד עצמו עד ששיגנו בכח עצמו באתדל"ת, אבל אם האדם מתעצל ואינו רוצה לקנותו בחירוף נפשו אלא בקלות ובאתדל"ע תמיד אזי מונעים ממנו את הטוב ההיא, ולכן אחרי שהאדם מקבל הארה רוחנית שע"י יכול להתעלות בעבודת ה' בין אם זה על ידי מוסר ששמע או ע"י צדיק שהשפיע עליו מאורו והודו או ע"י התחברות למבקשי ה' וכדו' כל ענינים האלו כשמגיע להאדם בלי יגיעה וטירחה ונסיונות ה"ז נחשב אתדל"ע ומתנה מן השמים, ולכן אחרי שהתחיל בדבר טוב ורואה ומכיר כבר את החיים ואת הטוב עושים לו מניעות לזה ואם יתגבר נגד המניעות במסיני"פ אזי בזכות ההתאמצות ואתדל"ת הזו ממשיכים לו את הטוב, ואם מתעצל ומזלזל בה ואינו רוצה לשלם המחיר בכדי לקנות האמת הרי זה כמו שמוכר את האמת שהעניקו לו עבור עצלותו, ואז מונעים את זה ממנו.

ובאמת כל הכח של היצה"ר הוא רק בדמיון ואם האדם מתגבר במסיני"פ למען האמת מוכרח להתבטל כי כל דמיון וכח היצה"ר יש לה גבול ומוכרח להתבטל עבור האמת הנצחי (וע"י בקונטרס ישמח ישראל בעושו ... בעני"ז בהרחבה יותר), ואם האדם יתפלל לה' שיגלה עיניו לראות האמת אם כונת האדם הוא באמת ונוגע לו לנפשו למען עלייתו ברוחניות באמת בודאי שיענוהו בסוף מן השמים כדאיתא בספה"ק שתפלה על רוחניות (באמת) מובטח שתתקבל אלא לפעמים צריך להפציר ולהתפלל בחירוף נפש ולהוכיח שבאמת בנפשו הוא, ולפי כמה שמוכשר האדם להגיע לגדולות לפי ערך זה הם הנסיונות שלו והיא מה שארז"ל (סוכה נ"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, והכונה גם למי שעדיין איננו גדול אלא שמיועד ומוכשר להיות גדול ביותר.

עכ"פ היוצא מהאמור שהכלל הוא שבדברים שהם כלליים שעל ידם יוכל האדם להגיע לכל המטרה בזה היצה"ר מתאמץ ביתר שאת ובכל כחו למנוע את האדם מזה, ובענינים שהם פרטיים כלומר שבהם ישיג האדם רק פרט א' מהמטרה בזה אין היצה"ר מתגבר כ"כ כנגדה והרבה יותר קל לנצחו, והאדם בדרך כלל בוחר לעצמו להתאמץ וללחום על הדברים היותר קלים לו ומזניח את הקשים אבל באמת יש לדעת שכמה שהתנגדות היא יותר גדולה ה"ז מוכיח שהענין יותר חשוב ויותר כללי

שבזה ירוויח פי כמה וכמה יותר, וכמו"כ לפעמים מקשה היצה"ר על האדם מאוד אפילו בדבר פרטי במקום שהיצה"ר יודע שבזה תלוי עיקר תיקונו ומטרת חייו של האדם הזה ולכן הי"ז אצלו כענין כללי מכיון שעיקר תיקונו תלוי בזה, נמצא היצה"ר בעצמו הוא מודיע להאדם מה חשוב עבורו ובמה תלוי תקונו וזהו בחינת (תהלים קי"ט צ"ח) מאויבי תחכמיני, ולפום צערא של הדבר יוכל האדם לדעת האגרא שמחכה לו אם יצליח בה.

ורואים בחוש עוד ענין שלפעמים כאשר הצליח האדם לשמוע איזה דבר מוסר מדרשן או אפילו מאדם פרטי וכדו' ויכול להתעורר מהדברים אזי היצה"ר מכניס להאדם התנגדות לזה ששמע ממנו כגון שיחשוב שאין מתאים לו לקבל ממנו מכיון שאיננו מהחוג ועדה שלי כגון שא' מהם ליטאי והשני חסיד וכדו' בכל מיני הבדלות של הבל ולכן לא מתאים לי לקבל ממנו ולהתעורר על ידו או ששמע פעם איזה לשה"ר עליו וכדו' בכל מיני פלפולים ועי"ז מונע את לבו מלקבל האמת מכיון שמתנגד למי שאמרו, ולפעמים זה רק מכח פחד מחביריו שיאמרו לו איזה מלה כמו מה קרה לך שאתה שומע ומקבל מחסיד או מליטאי וכדו' ומפני דיבור קל כזה שלא יהיה כ"כ נעים ונח לו ועי"ז נאמר (משלי כ"ג כ"ג) אמת קנה ואל תמכור והוא עובר עי"ז ובמקום שיקנה את האמת הרי מכרו ומוותר על עולמו הנצחי ומפסידה בשעה א' במקום שיתכן שהיה קונה עולמו בשעה א', ובאמת כשיתבונן האדם יראה שכל זה דמיון קל ושוא שבדרך כלל אפילו אם יאמרו לו חביריו או חבירו איזה מלה תומ"י ישכחו מזה כי באמת לא איכפת להם אבל הוא ישאר בהפסד עולם עי"ז ויש לאדם לחשוב חשבונו של עולם שאחרי מאה ועשרים שנה יתחרט ויבוש מאוד על הבושה שהיה בוש בה בעוה"ז העובר כחלום יעוף ושמה הבושה היא פי אלף והיא נשאר מבויש נצחי .

ובענינים אלו צריך האדם להתפלל הרבה מאוד שהשי"ת יצילנו משגיאות ושיכוון בכ"ז באמת ושיזכה לראות את האמת בלי הטעיית היצה"ר והכלל הוא שאם האדם מחפש את האמת לאמתו בלב שלם אז בודאי יהיה לו סע"ד, ומה נקרא לחפש האמת לאמתתו, הכונה הוא שהוא מוכן לקנות האמת בכל מחיר כלומר אפילו להתבזות ולוותר על כל העוה"ז והבליו עבור השגת האמת הרוחניות האמיתיות ואינו מוכן למכור את האמת ולהחליפו עבור העלמא דשקרא ועבור אי נוחיות שלו

וכדו' כמו אאע"ה שלא היה זוכה לגלות את האמת את האמונה בהבוב"ה בלי המסינ"פ להשרף על קידוש שמו ית' ולהיות מבוזה ונרדף מכל העולם ומבית אביו, ורק אחרי שהוכיח מסינ"פ עבור השגת האמת בזכות זה זכה להכיר את בוראו מה שלא זכה אדם לפניו וע"ז כתוב (יחזקאל ל"ג כ"ד) אחד היה אברהם, וגם על זה יש לו לאדם להתפלל שיזכה לחפש את האמת באמת ולש"ש וביחד עם יגיעתו יהיה אלקי אברהם בעזרו ויזכה להכיר את בוראו.

ועוד רגע אדבר לפני סיום המאמר ונזכיר פרט א' אשר הרבה טועים בזה על כן נחוץ להבהיר הענין, והוא מה שיש הרבה אנשים אשר חסר להם איזה ענין או בגשמיות או ברוחניות ובעבודת ה' מה שא"א להם להשיג בכחות עצמם ולאור זה באים להחכמים וצדיקים ומתקשרים וכונתם רק על מנת לקבל פרס מה שחסר להם ואם לא מצליחים להשיג מבוקשם הרי הם מתאכזבים, וחוזרים ופונים למקום אחר וחושבים אולי משם תצמיח ישועתם ולאור מרירות לבם ואכזבתם אינם מדקדקים אם פנייתם הוא לחכם וצדיק אמיתי שיראתו קודמת לחכמתו ויוכל להשפיע להם דרכי עבודת השי"ת ולהעלותם ולקרבם להשי"ת, וכל זה הוא מפני שהשקפתם מוטעת בענין דביקות לצדיקים כי לפי הבנתם עיקר המטרה הוא בכדי למלאות משאלות לבם, (ובזה עושים את הטפל לעיקר ועיי"כ העיקר נעשה לטפל כידוע הכלל בזה) ולכן יש להוסיף עוד פרט לכל הנאמר במאמר זה.

פדי להאיר העינים בשלימות הענין של מצות הדבק לחכמים נחוץ מאוד לדעת יסוד חשוב והוא יסוד האמונה לדעת ולהאמין במה שאנו אומרים כל יום והוא העיקר הא' מהיי"ג עיקרים שהבוב"ה הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ולכן כל מה שנצרך להאדם אין לו לבקש ולחפש מי שיעזור לו בזה חוץ ממנו ית' ואפילו להמלאכים (שדרכם נשפעת ונעשה כל מה שהשי"ת משפיע להעולם בכ"ז) אסור להתפלל ולבקש מהם עזרה ורק בלתי אל ה' עינינו ואליו יש לנו לפנות וממנו חייבים אנו לבקש כל צרכינו ובקשתינו כמצוה עלינו להתפלל אליו בכל עת צרה ובכל יום ויום ג"פ כפי שתקנו לנו אנכה"ג והאבה"ק.

ומה שמותר ומצוה לבקש מהחכמים הוא שגם הם יבקשו ויתפללו עלינו כמארז"ל (ב"ב קט"ז ע"א) כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, ע"כ. (וכן שיברכו כי גם זה פנייה להקב"ה כי ברכה היא ג"כ כתפלה והיא א' מאופני תפלה שהמברך מתפלל לה' שיקיים כך וכך ולכן אי' שמברך לבנ"א יקדים לברך את ה' קודם כמו בתפלה שלפניה צריך להקדים שבח לה') וכן בזמן שהיתה נבואה בישראל היו פונים להנביאים שיתפללו בעדם כמש"כ הרמב"ן.

והנה גם להצליח בתורה ומע"ט יש לפנות להחכמים שיבקשו עבורו כמבואר במס' סופרים (פי"ח ח') דאיתא שם בזה היה מנהג טוב בירושלים ... בן י"ג שנה (היה אביו) מוליכו ומקרבו לפני כל זקן וזקן כדי לברכו ולחזקו ולהתפלל עליו שיזכה בתורה ובמע"ט וכל מי שהיה לו גדול ממנו היה ... הולך לפניו והיה משתחוה לו להתפלל בעדו ע"כ, ועמש"כ

הרשב"א (בתשובה ח"ה ס"י נ"ו) שכך חייבה חכמתו שעל ידי תפלת חסידיו וברכותיהם יתרצה ויתרבה טובו למברכיו ומכירו טובו, עכ"ל.

ומבואר הענין בספה"ק שמכיון שרצונו ית' להגדיל ולהרים כבוד הצדיק ודגלם בעולם כדי שכולם ילמדו מהם ויתאוו לעשות כמעשם לכן גזרה חכמתו שכל השפע יורדת לעולם על ידם וע"י תפלתם, ומזה הטעם נתן להם כח לגזור אומר והשי"ת מקיים גזירתם כמאמרם ז"ל צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ומבטלים גזירות ומשפיעים טובה לעולם והקב"ה עושה נסים ונפלאות על ידם כדי שעל ידי זה יתקרבו כל האנשים אל הצדיקים וחסידים ויתדבקו בהם ועי"ז יתקרבו יותר לה', ובפרט מי שיש לו צרה ח"ו שהרי זה בדרי"כ סימן מן השמים לעוררו שעליו לתקן ולשפר דרכיו וע"י הצרה גם יהיה מוכרח לפנות אליהם ויתקרב אליהם ויעלו אותו ויקרבו אותו יותר לה' וילמדוהו דרכי ה', ולכן כשנושע האדם אחרי שפנה להצדיק צריך לזכור שמאת ה' היתה זאת וממנו ית' באה לו ישיעתו (רק השי"ת השפיע לו ישעותו דרך הצדיק) ויש לו להודות לה' על שעזר לו דרך הצדיק ויש לו גם להכיר טוב להצדיק ועי"ז ישאר דבוק אליו כדי שיתקרב על ידו עוד יותר תמיד להשי"ת אבל אם הוא מייחס ישיעתו להצדיק ושוכח לגמרי לייחס העני"ז לה' ולהודות לו הרי הוא בזה מפריד אלופו של עולם וחטאו גדול מאוד .

היוצא מהאמור הוא שכל המטרה של התקרבות ודביקות לחכמים וצדיקים הוא שע"י נתעלה ונתקרב יותר לעבודת ה' ולהיות נדבקים בו ית' וכנזכר בתחלת מאמרינו זה ובזה מקיימים מצות ובו תדבק, וכ"כ הרמב"ם (הל' דיעות פ"ו ה"ב) מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק וכו' ולפי"ז מובן שמי שמתדבק לצדיק ומהפך הקערה על פיה שמהפך המטרה אשר בשבילה צוינו בוראינו לדבק להצדיקים כי הוא מכוון למטרה אחרת רק לטובתו הגשמית ומעלים עין ושוכח מהעיקר שהיא הרוחניות ה"ה מפריד הענין מאלופו של עולם ח"ו, והרי הוא חוטא מאוד אל המטרה.

ויש לפרש בזה מ"ד (...) ששמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה עד שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש וכו' עד שבא ר"ע ולימד וכו' לרבות ת"ח, ועמדו במפרשים בזה למה לא עלה על דעת שמעון העמסוני לדרוש כך, ועוד יש לדקדק בלשון בא ר"ע "וולימד" למה ל"א "ודרש" כמו שאמרו ודרש כל אתין וכו' גם ילי"ד על הלשון עד "שבא" ר"ע הל"ל עד שלימד או עד שדרש ר"ע, וי"ל כך ששמעון העמסוני גם ידע שאפשר לרבות ת"ח אבל היה מפחד אולי יצא ח"ו קלקול על ידי זה שיטעו ההמון עם לעשות מהת"ח דבר נפרד ח"ו וה"ז שמץ ע"ז אם לא יבינו שזה רק מבוא להתקרב על ידי"ז להקב"ה ועל כן פירש עצמו מלדרוש ולגלות מה בא לרבות, עד שבא ר"ע מרחוק כלומר שבא מהיותו עם הארץ מי שנה והבין שמה שעמי הארץ מרחיקין א"ע מהת"ח ושונאים אותם זה המעכב בידם מלהתקרב לה' שאם לא היו הע"ה שונאים להת"ח והיו מתקרבים עליהם ויראים מהם היו הת"ח מעלים אותם והיו מתקרבים עי"ז

להשי"ת, ועל כן לימד לכל העם להתקרב לת"ח ולמדס איך להתקרב ומה המטרה שיכוונו אליה ואח"ז כבר היה אפשר לדרוש בפומבי דרשת את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח כי מעתה אין חשש שיטעו בה כמקודם, ובזה מדוייק נמי הלשון שאמרו על שמעון העמסוני "פירש" ול"א חזר בו, כי באמת לא חזר בו כי ידע הדרש אבל פירש עצמו מלדרשה לתלמידיו ואמר שעתה עת לחשות (עד שיהיה מן השמים עת שיהיה אפשר לגלות ולדבר) ויקבל שכר על פרישתו כמו על דרישתו עד היום כי כשם שמצוה לומר דבר שנשמע (ומובן) כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע ומובן, וע"ז אמרו שלא פירש אלעולם ועד אלא עד הזמן שהגיע ובא ר"א ולימד לכל העם איך לכוון בדביקותם לת"ח כנ"ל ואז גם הוא חזר ודרש.

ובזה יל"פ גם מה דאיתא על יעקב אע"ה שלא רצה לקבר במצרים כדי שלא יעשוהו ע"ז ח"ו וצ"ב הלא האבה"ק היו מפרסמים האמונה בה' לכל העולם והיו כופרים בע"ז וכמו"כ עשה בודאי יעאע"ה ואיך יתכן לעשות ממנו ע"ז מאדם שהיה כופר ומבזה הע"ז וא"כ ה"ז לכאורה תמיה גדול לחשוש לזאת, ולפי האמור ילה"ב שלא חשש שיעשוהו לע"ז ממש אלא חשש שיעשו פירוד מאלופו של עולם ע"י שיאמינו בכחו של הצדיק כדבר נפרד בלי לקשר הענין להקב"ה כנ"ל וזהו שמץ ע"ז ובשלמא בחייו כשהיו פונים אליו היה מלמדס את הדרך הנכונה וכמו שהיה אומר אברהם אע"ה להאורחים לא תתנו תודה לי אלא להשי"ת כי ממנו הכל אע"פ שמשפיע דרכי ה"ז רק בכדי שאני אקרב אתכם ע"ז אליו ית', וכמו"כ היה יעאע"ה מלמדים להועיל אבל אחרי פטירתו היה מפחד יעאע"ה שיהיה נשכח מהם עיקר המטרה וכנ"ל.

היוצא מהאמור שיש לשום לב ליוזר איך לקיים מצות הדבק לחכמים לזכור המטרה כי מצות צריכים כונה ולא יהפך הקערה על פיה לחטוא להמטרה ולהיות נעשית לו סם המות ח"ו אלא לכוון בזה תמיד לקיים מצות ובו תדבק שע"ז יתקרב להקב"ה ואפילו אם נדמה לו להאדם שבין כך הרי הוא נמצא קרוב לה' ויודע בעצמו דרכי עבודת ה' בכ"ז יש להאמין שהצדיק יקרב אותו עוד יותר, ואפילו אם לא יוכל לקבל מהצדיק בפועל באופן הניכר ונרגש כי חכמתו עולה על חכמת הצדיק ואין לו מה להוסיף לו, בכ"ז אם הצדיק הוא בדרגה גבוה מאוד שהוא קרוב אל ה' ביותר ודבוק בו ית' תמיד אזי ישפיע לו בדרך עקיפין בסתר לבו ע"י כח נשמתו וכח קדושתו והשראת השכינה הנמצאת אצלו, והנשפע יקבל את השפע תוך לבו דרך נשמתו ויאיר לו יותר בתורה ועבודה ובדביקות לה' וע"כ יגיע להמטרה באמת ולהיות נפשו צרורה בצרור החיים, וי"ר שנזכה להיות מהרוצים להתקרב אליו ית' באמת ולעשות נח"ר לפניו ית' אכ"ר.